

**Uczelnia Łazarskiego
Wydział Medyczny
Kierunek Lekarski**

Nazwa przedmiotu	CYTOFIZJOLOGIA		
Kod przedmiotu	WL_PRZED26		
Poziom studiów	Jednolite studia magisterskie		
Status przedmiotu	Obligatoryjny		
Rok i semestr realizacji przedmiotu	Rok 1, sem. 1		
Forma zajęć i godziny kontaktowe dla każdej formy zajęć	Wykład	Ćwiczenia	Seminaria
	15	30	15 godz.
	Łącznie 60 godz.		
Wymagania wstępne	Wiedza z zakresu biologii, fizyki i chemii na poziomie nauczania programowego szkoły średniej.		
Założenia i cele przedmiotu	Przedmiot opiera się na założeniu, że praca w zawodzie lekarza wymaga znajomości: • procesów dotyczących regulacji różnicowania i funkcji poszczególnych komórek i ich populacji; • mechanizmów cyklu komórkowego, mechanizmu kontrolującego proliferację komórek oraz skutki ich zaburzeń, często prowadzące do rozwoju nowotworów; • molekularnych mechanizmów procesu apoptozy i odbierania przez komórki sygnałów ze środowiska, przekazywania ich do wnętrza komórki i regulacji procesów wewnątrzkomórkowych; • współczesnych poglądów na starzenie się komórek oraz wskazanie, dlaczego komórki nowotworowe uważane są za nieśmiertelne; • podstawowych metod histochemicznych i immunocytochemicznych stosowanych we współczesnej diagnostyce mikroskopowej; Przedmiot ma na celu dostarczenie wiedzy oraz kształtowanie umiejętności praktycznych w tym zakresie.		
Efekty uczenia się:	Odniesienie do efektów kształcenia określonych w Rozporządzeniu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 26 lipca 2019 r. w sprawie standardów kształcenia przygotowującego do wykonywania zawodu lekarza, lekarza denty, farmaceuty, pielęgniarki, położnej, diagnosty laboratoryjnego, fizjoterapeuty i ratownika medycznego (Dz.U. 2019 poz. 1573):		
Wiedza: EK1 - zna podstawowe struktury komórkowe i ich specjalizacje funkcjonalne;	A.W4.		

EK2 - zna funkcje nukleotydów w komórce, struktury I- i II-rzędową DNA i RNA oraz strukturę chromatyny;	B.W13.
EK3 - zna funkcje genomu, transkryptomu i proteomu człowieka oraz podstawowe metody stosowane w ich badaniu; opisuje procesy replikacji, naprawy i rekombinacji DNA, transkrypcji i translacji oraz degradacji DNA, RNA i białek; zna koncepcje regulacji ekspresji genów;	B.W14.
EK4 – zna sposoby komunikacji między komórkami i między komórką a macierzą zewnątrzkomórkową oraz szlaki przekazywania sygnałów w komórce, a także przykłady zaburzeń w tych procesach prowadzące do rozwoju nowotworów i innych chorób;	B.W17.
EK5 - . zna procesy takie jak: cykl komórkowy, proliferacja, różnicowanie i starzenie się komórek, apoptoza i nekroza oraz ich znaczenie dla funkcjonowania organizmu;	B.W18.
Umiejętności: EK6 - posługuje się podstawowymi technikami laboratoryjnymi, takimi jak: analiza jakościowa, miareczkowanie, kolorymetria, pehametria, chromatografia, elektroforeza białek i kwasów nukleinowych;	B.U8.
EK7 - obsługuje proste przyrządy pomiarowe oraz ocenia dokładność wykonywanych pomiarów;	B.U9.
EK8 - korzysta z baz danych, w tym internetowych, i wyszukuje potrzebną informację za pomocą dostępnych narzędzi;	B.U10.
EK9 - planuje i wykonuje proste badanie naukowe oraz interpretuje jego wyniki i wyciąga wnioski.	B.U13.
Kompetencje społeczne w zakresie: EK10 – jest gotów do dostrzegania i rozpoznawania własnych	

ograniczeń oraz dokonywania samooceny deficytów i potrzeb edukacyjnych;	
Opis treści przedmiotu:	
Tematyka wykładów 1. (3.10.19) Jedność, różnorodność komórek. Błony biologiczne i transport przez błony Komórki pod mikroskopem. Komórka prokariotyczna, eukariotyczna. Organizmy modelowe. Chemiczne składniki komórek. Błona komórkowa - oddzielenie od środowiska zewnętrznego, kontakt środowiska z komórką. Pojedyncze i podwójne błony w komórce. Struktura błon biologicznych. Białka błonowe. Błona erytrocytarna - białka, szkielet błony. Białka integralne leukocytów. Gliokaliks. Rodzaje transportu cząstek przez błony biologiczne. Endocytoza i kaweole. Oporność wielolekowa. Zjawisko fuzji błon. 2. (17.10.19) Cytoszkielec. Budowa, funkcje, tworzenie mikrotubul. Białka towarzyszące mikrotubulom. Białka motoryczne związane z mikrotubulami. Struktury komórkowe zbudowane z mikrotubul. Filamenty pośrednie; budowa, funkcje. Mikrofilamenty. Kora komórki. Aparat kurczliwy mięśni. 3. (7.11.19) Morfologia i funkcja mitochondriów, rybosomów, peroksysomów, lizosomów. Budowa, rozmieszczenie mitochondriów w komórce. Transport przez błony mitochondrialne. Uszkodzenia mitochondriów. Funkcja mitochondriów. Rybosomy. Siateczka śródplazmatyczna. Aparat Golgiego: wydzielanie komórkowe i zjawisko egzocytozy. Lizosomy i endocytoza. Morfologia i typy lizosomów, powstawanie, znaczenie, przedział endosomowy, peroksysomy. 4. (21.11.19) Organizacja i funkcjonowanie jądra komórkowego. Jądro komórkowe: otoczka jądrowa, macierz jądrowa, budowa i struktura kwasów nukleinowych. Organizacja struktury chromatyny, struktura interchromatyny. Jąderko – struktura, funkcje. Chromosomy. Biogeneza rybosomów. 5. (5.12.19) Cykl komórkowy, proliferacja i starzenie tkanek. Cykl komórkowy, proliferacja, hipertrofia, akrecja. Rodzaje podziałów komórkowych, fazy. 1. Wrzeciono podziałowe. Odmiany cyklu komórkowego: endoreduplikacja. Rodzaje populacji komórkowych. Cykl komórkowy a wirusy. Starzenie tkanek.	

(19.12) Wybrane procesy cytoplazmatyczne

Adresowanie białek w komórce. Translokacje białek do siateczki śródplazmatycznej. Sortowanie białek w komórce. Import białek do poszczególnych struktur w komórce. Transport jądrowo-cytoplazmatyczny. Białka opiekuńcze. Proteasomy. Degradacja związana z siateczką śródplazmatyczną. Odpowiedź rozładowanych białek.

Tematyka seminariów:

1. (3.10.19_01,02; 10.10.19_03,04,05) Śmierć komórki- apoptoza. Mechanizmy rozwoju i różnicowania komórek.

Apoptoza a martwica. Szlak wewnątrz i zewnątrz pochodny apoptozy, kaspazy. Egzekucja apoptozy.

Medyczne aspekty apoptozy. Metody wykrywania apoptozy. Autofagia. Stabilność genomu podczas różnicowania. „Dialog międzykomórkowy” w różnicowaniu. Odnowa i przebudowa tkanek.

2. (17.10.19_01,02; 24.10.19_03,04,05) Cytofizjologia śródbłonna i mięśnia sercowego.

Komórki śródbłonna: funkcje, syntaza tlenu azotu, endoteliny. Dysfunkcja i uszkodzenie śródbłonna. Mechanizm tworzenia zmian miażdżycowych tętnic i dławicy piersiowej typu **Prinzmetal**. Agregacja płytek krwi i sposoby jej hamowania. Pęknięcie blaszki miażdżycowej i jego konsekwencje: zawał serca i udar mózgu. Komórki mięśnia sercowego: sprzężenie elektryczno-mechaniczne i mechanizm skurczu kardiomiocytu, zmiany zachodzące w tych mechanizmach w niewydolności serca. Mechanizm komórkowy przerostu dośrodkowego i odśrodkowego mięśnia sercowego.

3. (7.11.19_01,02; 28.11.19_03,04,05) Podstawy obrony immunologicznej.

Podstawowe definicje: antygen; cytokiny; MHC; interleukiny; komórka docelowa; komórka efektorowa; limfokiny; monokiny; odporność; przeciwciała; swoistość. Komórki wrodzonego układu odporności: komórki żerne układu odpornościowego (monocyty/makrofagi, granulocyty, komórki NK); komórki tuczne; płytki krwi (rola w procesie zapalnym). Komórki układu nabytej odporności: limfocyty T (różnicowanie, subpopulacje, receptory limfocytów T i cząsteczki MHC); limfocyty B.

4. (14.11.19_03,04,05; 21.11.19_01,02) Komunikacja międzykomórkowa - odbiór i przekazywanie sygnałów z udziałem receptorów.

Podstawowe definicje: receptor, ligand, agonista, antagonist, informator pierwotny, informator wtórny. Sposoby komunikacji międzykomórkowej (działanie lokalne, ogólnoustrojowe). Cząsteczki adhezyjne i składnik substancji międzykomórkowej. Klasyfikacja receptorów – budowa, sposób przekazywania sygnałów. Regulacja funkcji receptorów. Synapsy, kanały jonowe, receptory jonotropowe, metabotropowe.

Cząsteczki adhezyjne. Białka wewnątrzkomórkowe związane z CAM. Białka związane z integrynami.

Błona podstawna. Połączenia międzykomórkowe.

5. (5.12.19_01,02; 12.12.19_03,04,05) Kancerogeneza. Angiogeneza.

Molekularny mechanizm kancerogenezy (mutacje w protoonkogenach i genach supresorowych).

Podstawowe zaburzenia w komórce nowotworowej. Klonalny rozwój nowotworu. Czynniki mutagenne. Mechanizm działania wirusów onkogennych w transformacji nowotworowej na przykładzie HPV 16.

Przykład rozwoju nowotworu złośliwego (rak jelita grubego). Obrona immunologiczna a powstawanie nowotworu. Rola telomerazy w procesie kancerogenezy. Metody leczenia nowotworów.

Markery nowotworowe. Angiogeneza w stanach fizjologii oraz w procesie nowotworzeni, rola cytokin w angiogenezie nowotworowej.

6. (19.12.19_01,02; 9.01.20_03,04,05) Metody badań budowy i funkcji komórek

Metody przygotowania komórek do badań. Homogenizacja i frakcjonowanie komórek. Hodowla komórek. Przygotowanie komórek do badań *in situ*. Badania mikroskopowe. Cytochemia klasyczna i cytochemia enzymów. Immunocytochemia. Hybrydocytochemia. Znakowanie żywych komórek. Metoda FRET.

Cytometria przepływowa.

Tematyka ćwiczeń:

1. (4.10.19_05,06,03,04; 9.10.19_09,10; 11.10.19_07,08, 01,02) Mechanizm działania enzymów.

2. (18.10.19_05,06,03,04; 23.10.19_09,10; 25.10.19_07,08, 01,02) Analiza struktur komórkowych. Funkcjonowanie mitochondriów. Utlenianie biologiczne. 3. (8.11.19_05,06,03,04; 13.11.19_09,10; 15.11.19_07,08, 01,02) Analiza nukleosomalnej struktury chromatyny. Izolacja jąder komórkowych. Inkubacja jąder z endogenną nukleazą. 4. (20.11.19_09,10; 22.11.19_05,06,03,04; 29.11.19_07,08, 01,02) Metabolizm glikogenu w hepatocytach i miocytach. 5. (4.12.19_09,10; 6.12.19_09,10; 13.12.19_07,08, 01,02) Cykl mocznikowy i produkty przemian azotowych. 6. (6.11.19_09, 10; 20.12.19_05,06,03,04; 10.01.20_07,08, 01,02) Analiza szlaków sygnalizacyjnych w komórce. Ćwiczenia komputerowe.	
Metody dydaktyczne	Wykład Prezentacja multimedialna Power Point. Seminaria Omawianie wybranych problemów w dyskusji ze studentami. Przygotowanie wybranych tematów przez studentów w formie prezentacji multimedialnej, uzupełnienie wiedzy przez asystenta prowadzącego. Ćwiczenia Instruktaż, wprowadzenie do ćwiczenia. praca zespołowa w grupach, zadania indywidualne.
Pomoce dydaktyczne	Tablice poglądowe, komputer, rzutnik, plansze dydaktyczne, ekran, wskaźnik laserowy, kserokopiarka, tablica, skaner, prezentacje tematyczne, skrypty dla studentów, instrukcje do ćwiczeń.
Język wykładowy	Polski
Punkty ECTS	4,5
Rodzaj i nakład pracy studenta	Udział w wykładach: 15 godz. Udział w ćwiczeniach: 30 godz. Udział w seminariach: 15godz. Praca własna: 30 godz.: przygotowanie wybranego tematu, przygotowywanie się do zajęć, zaliczeń, zaliczenia końcowego. Sumaryczne obciążenie studentapraca: 90godz.
Literatura podstawowa	1. Kawiak J., Zabel M., Seminaria z cytofizjologii dla studentów medycyny, weterynarii i biologii, Elsevier Urban & Partner Wrocław 2014 , wyd.2
Literatura uzupełniająca	1. Alberts B., Podstawy biologii komórki T 1-2 PWN Warszawa 2005, wyd. 2. 2. Zabel M., Histologia , Urban & Partner, Wrocław 2002
Metody oraz sposoby weryfikacji efektów kształcenia	Sprawdziany cząstkowe. Przygotowanie wybranego tematu w formie prezentacji, np. Power Point. Praktyczne sprawdzenie w trakcie zajęć, czy student nabył zakładane umiejętności i kompetencje Pisemny testowy egzamin końcowy.
Warunki zaliczania	1. Obecność na wykładach, seminariach i ćwiczeniach laboratoryjnych jest obowiązkowa.

2. Usprawiedliwienie nieobecności (zaświadczenie lekarskie) musi nastąpić w ciągu 7 dni od daty ustania przyczyny nieobecności (skan/zdjęcie zaświadczenia: iwona.kowalska@umed.lodz.pl).
3. Odrobienie zajęć w przypadku nieobecności usprawiedliwionej możliwe jest jedynie z inną grupą studencką w terminie w jakim odbywają się zajęcia z tego samego tematu, pod warunkiem wolnego stanowiska pracy, po wcześniejszym umówieniu się i uzyskaniu zgody przez prowadzącego zajęcia (zapytanie należy kierować najpóźniej na dwa dni przed planowanym terminem odpracowania zajęć).
4. Na ćwiczeniach laboratoryjnych i seminariach wszystkich studentów obowiązuje przygotowanie podanych zagadnień (z podanych w sylabusie pozycji literaturowych, materiału wykładowego, instrukcji, bądź innych dostępnych źródeł). Na początku każdego zajęcia odbędzie się pisemny sprawdzian (wejściówka z pytań testowych i/lub otwartych) punktowany w skali **0-3** pkt (z wyjątkiem ćwiczenia nr6).
5. Nie przewiduje się możliwości poprawy sprawdzianów. Usprawiedliwiona nieobecność uprawnia studenta do przystąpienia do sprawdzianu z opuszczonego tematu, po uprzednim uzgodnieniu z prowadzącym zajęcia (w przeciągu dwóch kolejnych zajęć).
6. Nieobecność nieusprawiedliwiona i/lub spóźnienie na zajęcia skutkuje utratą możliwości napisania sprawdzianu wejściowego.
7. Spóźnienie na zajęcia dłużej niż 5 minut powoduje utratę możliwości napisania sprawdzianu, spóźnienia powyżej 20 min skutkują niedopuszczeniem do zajęć.
8. Maksymalna suma punktów do uzyskania na laboratoriach wynosi **19 punktów** (5 kartkówek po 3pkt i 4 pkt za zadania indywidualne), a na seminariach **23 pkt** (6 kartkówek po 3 pkt i 5pkt za prezentację – tematy i kolejność zostanie ustalona na pierwszym spotkaniu). Nieobecność studenta w dniu zaplanowanym na prezentację, skutkuje utratą możliwości przedstawienia jej w innym terminie.
9. Warunkiem zaliczenia zajęć laboratoryjnych jest w trakcie trwania zajęć:
 - a) poprawne wykonanie wszystkich przewidzianych planem zadań w zespołach dwuosobowych,
 - b) przedstawienie pisemnego raportu z wykonanych ćwiczeń (obliczeń, wykresów, wniosków)
 - c) wykazanie się przez studenta odpowiednią wiedzą teoretyczną.

	10. Za każde niezaliczone zajęcie lub nieobecność nieusprawiedliwioną student otrzymuje 1 punkt ujemny, odliczany od punktacji dopuszczającej do zaliczenia końcowego. 11. Nie uzyskują zaliczenia przedmiotu i tracą prawo do przystąpienia do egzaminu końcowego studenci, którzy spełniają przynajmniej jeden z poniższych warunków: a) opuścili z przyczyn usprawiedliwionych więcej niż 30% danej formy zajęć (2 zajęcia laboratoryjne lub 2 seminaryjne lub 2 wykłady) 12. Studentom, którzy uzyskali mniej niż 20 pkt. w punktacji dopuszczającej, ilość punktów uzyskanych na egzaminie zostanie pomniejszona o brakującą ilość punktów. 13. Studenci, którzy spełnią warunki z pkt. 11 przystąpią do egzaminu pisemnego, obejmującego 35 pytań testowych jednokrotnego wyboru, z materiału wykładowego, seminaryjnego i ćwiczeniowego. 14. 20% punktów uzyskanych na ćwiczeniach laboratoryjnych zostaje doliczona do liczby punktów uzyskanych z zaliczenia końcowego. Minimalna, konieczna ilość punktów z egzaminu uprawniająca do doliczenia punktów to 17. 15. Suma powyższych punktów przekłada się następująco na końcową ocenę z przedmiotu: <60% pkt – 2; 60-67% pkt – 3,0; 68-75% pkt – 3,5; 76-83% pkt – 4,0; 84-91% pkt 4,5; 92-99% pkt – 5. 100% pkt – 5,5 oraz wykazanie się na zajęciach wyjątkową znajomością przedmiotu (uznaniowo wykładowca). 16. Termin egzaminu poprawkowego podany zostanie po uzgodnieniu terminu sesji poprawkowej.
Koordynator przedmiotu	Prof. dr hab. Janusz Szemraj
Prowadzący zajęcia	Prof. dr hab. Janusz Szemraj dr Iwona Kowalska
Miejsce realizacji przedmiotu	Siedziba Uczelni Łazarskiego, Warszawa, ul. Świeradowska 43